

УДК 330.322

Михайлов А.М.

ОЦІНКА СТАНУ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В НАЦІОНАЛЬНЕ ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ

Стаття присвячена питанням забезпечення національного господарства України інвестиційними ресурсами. Українська економіка номінально визнається економікою ринкового типу, де значення капітальних вкладень є суттєвим чинником розвитку та нарощування виробничого потенціалу. З 2010 року загальний обсяг капітальних інвестицій зростає на десять відсотків, однак переважна частка інвестицій спрямована в матеріальні активи (машини, обладнання, інвентар, інженерні споруди). Нематеріальні активи є недостатньо проінвестованими, також, як і земля та довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва. Низький рівень інвестування в нематеріальні активи негативно впливає на формування їх інтелектуальної складової, що, в свою чергу, стримує розвиток інноваційної складової виробництва в Україні. Обмеженість інвестиційних ресурсів потребує їх раціонального розподілу як складових матеріальних ресурсів, так і між матеріальними та нематеріальними активами, виходячи зі стратегічних напрямів розвитку національної економіки.

Ключові слова: інвестиції, капітальні вкладення, національне господарство, глобалізація, матеріальні активи, нематеріальні активи.

Постановка проблеми. Структурні трансформації світового економічного простору останнього десятиріччя характеризуються розвитком глобалізаційних та інтеграційних процесів. Національні економіки країн вже не можуть ефективно функціонувати окремо, а потребують формування міжнаціональних партнерських відносин шляхом інтеграції до міжнародних структур. Цілком очевидно, що Україну не оминули зазначені процеси, проте постає питання: в якості якого учасника країну розглядають міжнародні партнери, як повноцінного партнера або як сировинний придаток. У контексті існуючих трансформацій одним із ключових чинників для набуття статусу повноцінного партнера є зростання інвестиційної привабливості країни, що забезпечить їй можливість стати учасником світового ринку капіталу через залучення в країну іноземних інвестиційних ресурсів, а з іншого боку – зменшить відтік власних інвестиційних ресурсів з країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Саме інвестиційні ресурси визначають одним із ключових факторів глобалізації Т.В. Майорова, М.І. Діба, С.В. Онишко та співавтори публікації. На думку зазначених авторів глобалізацію доцільно розглядати з позиції процесу світового розвитку, під впливом якого відбувається формування та налагодження дійового механізму функціонування світового ринку капіталу, складовою якого є інвестиційні ресурси.

Найбільш конкурентна боротьба між впливовими міжнародними гравцями точиться саме за сферу впливу на управління інвестиційними ресурсами [1, с. 7].

У контексті сучасних трансформацій стратегія розвитку України повинна будуватись з позиції досягнення статусу рівноправного партнера європейських країн, що в результаті забезпечить країні доступ до світових інвестиційних ресурсів. Цілком очевидно, враховуючи сучасну політичну та економічну ситуацію в країні, що досягти певних позитивних зрушень та активізувати інвестиційні процеси можливо лише за умови визначення ключових позицій, які є найбільш перспективними щодо залучення інвестиційних ресурсів. Враховуючи високий рівень техніко-технологічного забезпечення виробництва в європейських країнах та високу інноваційну складову виробництва доцільно дослідити стан капітальних інвестицій в Україні. Світовим досвідом доведено, що капітальні інвестиції є основою ефективного виробництва та передумовою стабільного економічного розвитку як окремих суб'єктів господарювання, так і країни в цілому.

Варто зазначити, що розмитість та неузгодженість сутності поняття капітальних інвестицій в економічній літературі та різних нормативно-правових актах призвели до певних проблемних питань в процесі здійснення обліку капітальних інвестицій та їх відображення у звітності, котрі потребують узгодження. Досліджуючи протиріччя та проблеми обліку капітальних інвестицій Ю.О. Ночовна та Т.В. Радевич пропону-

© Михайлов Андрій Миколайович, к.е.н., доцент, доцент кафедри землевпорядкування та кадастру Сумського національного аграрного університету

ють визнати капітальні інвестиції окремим об'єктом бухгалтерського обліку з подальшою розробкою відповідних методичних рекомендацій щодо їх обліку, адже існуючий є недосконалим [2, с. 22-23]. Авторами винесено цілком слушні та конструктивні пропозиції, адже капітальні інвестиції є індикатором стану модернізованості реального сектора економіки країни.

Мета дослідження полягає у визначенні стану та передумов залучення інвестиційних ресурсів в національне господарство України в умовах глобалізації.

Виклад основних результатів досліджень. Для уникнення протиріч при проведенні оцінки стану та передумов залучення інвестиційних ресурсів аналіз капітальних інвестицій будемо здійснювати у відповідності до понятійно-

категоріального апарату, визначеного Методикою розрахунку індексу капітальних інвестицій, затвердженою наказом Державного комітету статистики України [3], адже розрахунки, представлені в методиці, передбачають здійснення прогнозування розвитку секторів економіки України, що є цілком слушним в контексті даного дослідження.

Згідно з методикою [3] капітальні інвестиції визначено як інвестиції у придбання або виготовлення власними силами для власного використання матеріальних та нематеріальних активів, термін служби яких перевищує один рік, крім того, здійснено розподіл капітальних інвестицій в розрізі активів та систематизовано види активів в кожній групі (рис. 1).

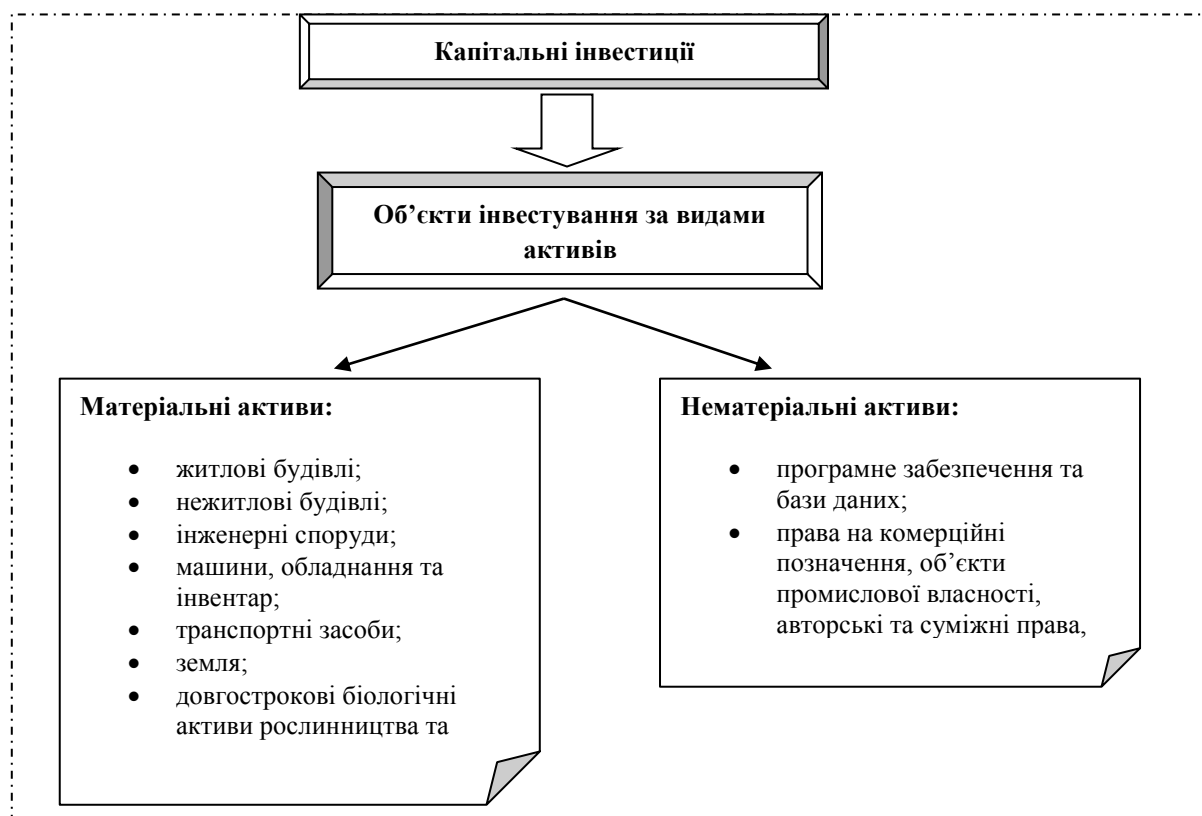

Рис. 1. Класифікація об'єктів інвестування за видами активів

Джерело: побудовано автором відповідно до Методики розрахунку індексу капітальних інвестицій, с. 2

Представлена на рис. 1 структура капітальних інвестицій в розрізі активів обґрунтовано характеризується розгалуженим комплексом напрямів та процесів, які функціонують в суспільному відтворенні. Цілком очевидним є вплив капітальних інвестицій на економіку в частині накопичення капіталу. В той же час зв'язок капітальних інвестицій з виробництвом в якості відновлюваного ресурсу значно уповільнює процес накопичення капіталу через амортизацію. Для досяг-

нення збалансованого впливу капітальних інвестицій в частині формування капіталу необхідне їх достатнє фінансове забезпечення та спрямування за такими напрямками, як: модернізація виробництва, впровадження ресурсо- та енергозберігаючих, інноваційних технологій тощо.

Розглянемо стан залучення капітальних інвестицій в економіку України в розрізі активів за період 2010 – 2015 рр. за даними, наведеним в таблиці 1.

Дані, наведені в табл. 1, наочно характеризують майже стовідсоткову спрямованість капітальних інвестицій в матеріальні активи протягом досліджуваного періоду. Частка фінансування матеріальних активів в загальному обсязі інвестованих ресурсів становила від 93,9% до 97,1%. В розрізі складових матеріальних активів протягом досліджуваного періоду найбільші обсяги інвестування (від 28,2% до 31,4%) було спрямовано в машини, обладнання та інвентар, другою за обсягами фінансування є частка інженерних споруд (від 18,7 % до 26,0 %). Частка коштів, інвестованих у нежитлові будівлі протягом досліджуваного періоду спостерігалась на рівні 15,9% – 20,6%, частка інвестицій в житлове будівництво коливалась від 11,4% до 16,7 %. Знач-

но менші обсяги інвестування за період 2010–2015 рр. були спрямовані на землю та довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва, їх частки знаходились в межах 1%.

Низький рівень інвестування в нематеріальні активи негативно впливає на формування їх інтелектуальної складової, що, в свою чергу, стримує розвиток інноваційної складової виробництва в Україні.

За досліджуваний період частка інвестицій в нематеріальні активи коливалась в межах 2,9% – 6,7%, варто зауважити, що саме в 2015 р. вона була найбільшою.

Така тенденція сформувалась під впливом загальнонаціонального курсу з проєкцією на європейський досвід.

Таблиця 1

Капітальні інвестиції в економіку України за видами активів, 2010-2015 рр.

Види активів	Обсяг інвестицій, млн грн					
	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Інвестиції у матеріальні активи:	182076	250501	285146	257144	212035	254731
- житлові будівлі	28736	29557	38549	41567	33177	45610
- нежитлові будівлі	38912	51325	56811	47908	40860	43331
- інженерні споруди	40757	67692	64849	58769	46599	50949
- машини, обладнання та інвентар	55183	73167	85938	80971	68949	84423
- транспортні засоби	11399	18925	28195	16602	13830	19650
- земля	1292	2311	1804	1171	999	1442
- довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	2011	3070	1943	2456	2034	2762
- інші матеріальні активи	3786	4454	7057	7700	5587	6564
Інвестиції в нематеріальні активи, у тому числі:	6985	9431	8546	10584	7385	18385
- програмне забезпечення та бази даних	2826	3274	3427	3509	3207	4908
- права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії тощо	3070	4121	3678	5675	2974	12458
Всього:	189061	259932	293692	267728	219420	273116
Темп зростання (зниження), %:						
ланцюговий	-	137,49	112,99	91,16	81,96	124,47
середній	109,6					
Темп приросту (зростання/зниження рівня), %:						
ланцюговий	-	0,37	0,13	-0,09	-0,18	0,24
середній	11,8					

Джерело: за даними статистичного збірника «Статистичний щорічник України за 2015 рік», с. 365 [4]

Аргументовано, що успішний досвід Японії щодо використання нематеріальних активів для збільшення капіталізації підприємств став одним

із основних чинників стрімкого економічного зростання країни в вісімдесятих роках та забезпечив їй статус високотехнологічної держави.

Крім того, досвід Японії щодо використання нематеріальних активів для збільшення капіталізації підприємств згодом запозичили й успішно застосовували США, Китай, країни ЄС та інші [5, с. 105].

Досліджуючи зміни обсягу капітальних інвестицій в економіку України, в цілому варто за-

значити, що ланцюговий темп зростання відзначено в 2011р., 2012р. та 2015р., зниження обсягів інвестування в 2013р. та 2014р. зумовило негативну тенденцію цього показника. Розглянемо тенденції, котрі сформувались протягом 2010 – 2015 років щодо обсягів інвестування в розрізі складових матеріальних активів (рис.2).

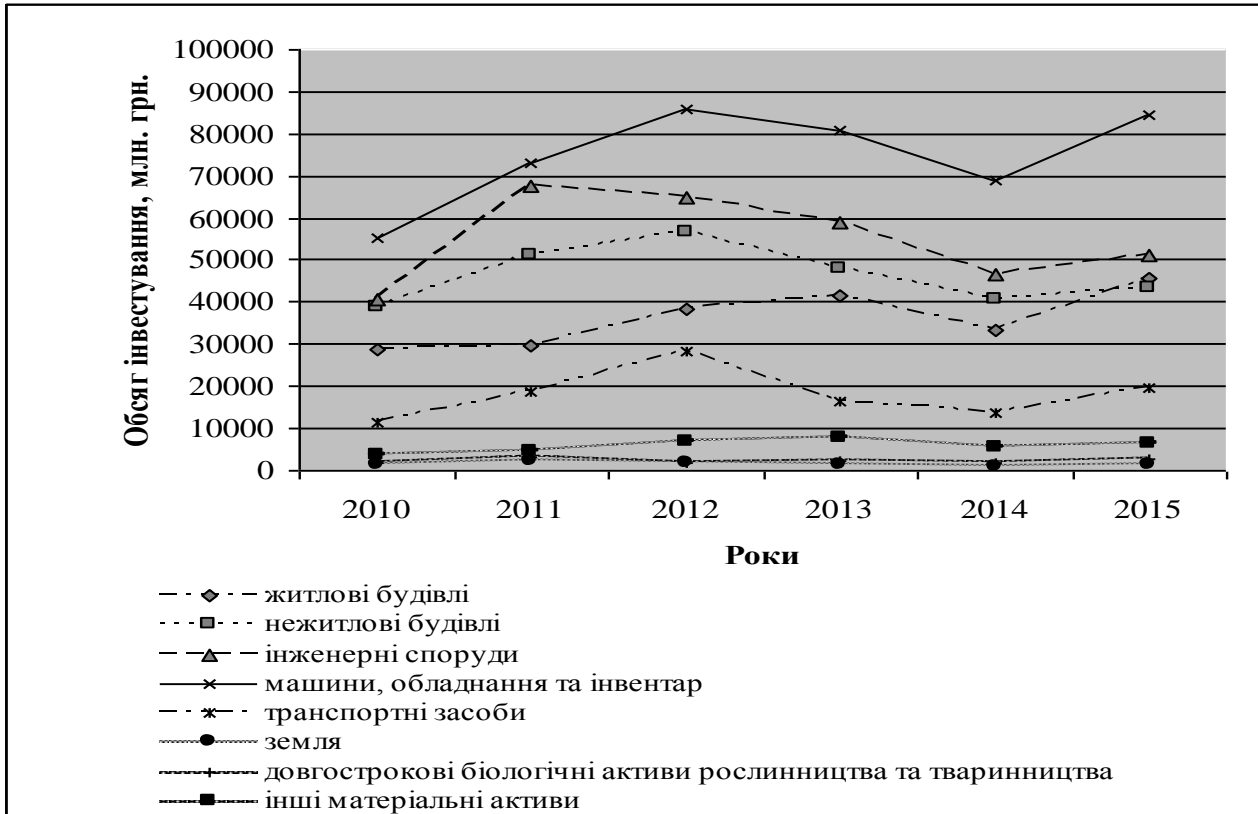

Рис. 2. Динаміка обсягу капітальних інвестицій в розрізі складових матеріальних активів, 2010 – 2015 рр., млн грн

Джерело: побудовано за даними статистичного збірника «Статистичний щорічник України за 2015 рік», с.365 [4]

У середньому темп зростання обсягу капітальних інвестицій в 2010 – 2015 рр. склав 109,6%. Аналогічно до темпу зростання є тенденція і за показником темпу приросту, який має негативне значення в 2013 та в 2014 роках, що є цілком прогнозованим, враховуючи нестабільну політичну та економічну ситуації, які склались у країні в цей період.

Цілком очевидно, що найбільшого спаду всі показники зазнали в 2014р., проте вже в 2015р. відбулось відчутне поживлення за всіма досліджуваними складовими, при цьому найбільш вираженим річним зростанням характеризується крива інвестицій в житлове будівництво. Позитивну тенденцію має крива інвестування в машини та обладнання, що вказує на поліпшення технологічної структури інвестування економіки України, адже саме ця складова характеризує

обсяги інвестування в технологічне оновлення виробництва.

Підтримуючи погляди О.В. Пирог, зазначаємо, що беззаперечною є важливість інвестування в нематеріальні активи з урахуванням ключових аспектів: фінансування саме «інтелектуальної» частки в структурі нематеріальних активів забезпечить інноваційний розвиток підприємств, збільшить конкурентні можливості підприємств на ринку технологічної продукції; негативно вплине на ліквідність нематеріальних активів інвестування прав на користування природними ресурсами та майном; ефективність інвестицій в нематеріальні активи досягається за умови їх відповідності стратегії розвитку підприємства [6].

Висновки. За досліджуваній період найбільш ідентичними є криві обсягів фінансування

в машини, обладнання та нежитлові приміщення. Інвестування в інженерні споруди було найбільшим у 2011 р., а в наступні роки набуло загальної тенденції. Найменше капітальних інвестицій було залучено в землю та довгострокові біологічні активи рослинництва і тваринництва. Підсумовуючи наведене, варто зазначити, що обмеженість інвестиційних ресурсів потребує їх раціонального розподілу в розрізі як складових матеріальних ресурсів, так і між матеріальними та нематеріальними активами, з огляду на стратегі

чні напрями розвитку національної економіки.

Проаналізувавши стан формування та спрямування капітальних інвестицій в економіку України в умовах глобалізації, варто зазначити, що протягом 2010 – 2015 рр. бажаного ефекту від вкладених капітальних інвестицій не досягнуто. Аргументовано, що конструктивних змін щодо накопичення та ефективного розподілу інвестиційного ресурсу можливо досягти в разі коригування існуючих підходів та діючого механізму.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Майорова Т.В. Активізація інвестиційного процесу в Україні : колект. монографія / [Т.В. Майорова, М.І. Діба, С.В. Онишко та ін.] ; за наук. ред. М.І. Діби, Т.В. Майорової ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України. ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – Київ: КНЕУ, 2012. – 472 с.
2. Ночовна Ю.О. Протиріччя та проблеми обліку капітальних інвестицій // Ю.О. Ночовна, Т.В. Радевич // Агросвіт – 2016. – №13-14 – С. 18–23.
3. Про затвердження Методики розрахунку індексу капітальних інвестицій. / Наказ, Методика, Державний комітет статистики України № 494 від 25.12.2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2009/494/metod.htm
4. Статистичний щорічник України за 2015 рік / Державна служба статистики України ; за ред. І.М. Жук ; відп. за вип. О.А. Вишнеvsька. – К.: Вид-во ТзОВ «Август Трейд», 2016. – 575 с.
5. Єршова Г.В. Нематеріальні активи промислових підприємств України // Г.В. Єршова // Фінанси України – 2011. – №11. – С. 104–112.
6. Пирог О.В. Тенденції інвестування національного господарства / О.В. Пирог // Вісник Національного університету «Львівська політехніка», серія «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». – 2013. – № 767 – С. 343–349.

REFERENCE

1. Majorova T.V. (2012) Akty`vizaciya investy`cijnogo procesu v Ukrayini : kolekt. Monografiya [Activation of the investment process in Ukraine: a collective monograph]; [T. V. Majorova, M. I. Dy`ba, S. V. Ony`shko ta in.] ; za nauk. red. M. I. Dy`by`, T. V. Majorovoyi ; M-vo osvity` i nauky`, molodi ta sportu Ukrayiny` ; DVNZ "Ky`yiv. nacz. ekon. un-t im. Vady`ma Get`mana". - Ky`yiv : KNEU, - 472 p. [in Ukrainian].
2. Nochovna Yu.O. (2016) Proty`richchya ta problemy` obliku kapital`ny`x investy`cij [Contradiction and problems of account of capital investments] [Tekst] // Yu.O. Nochovna, T.V. Radevy`ch // Agrosvit – #13-14 – pp. 18-23. [in Ukrainian].
3. Pro zatverdzhennya Metody`ky` rozrakhunku indeksu kapital`ny`x investy`cij. / Nakaz, Metody`ka, Derzhavny`j komitet staty`sty`ky` Ukrayiny` # 494 vid 25.12.2009 [On approval of the calculation method of the capital investment index. / Order, Methodology, State Committee of Statistics of Ukraine No. 494 dated 25.12.2009.][Elektronny`j resurs]. — Rezhym dostupu: http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2009/494/metod.htm
4. Staty`sty`chny`j shhorichny`k Ukrayiny` za 2015 rik (2016). Derzhavna sluzhba staty`sty`ky` Ukrayiny` ; [Statistical annual of Ukraine for 2015 / Government service of statistics of Ukraine] za red. I.M. Zhuk ; vidp. za vy`p. O. A. Vy`shnevs`ka. – K. : Vy`d-vo TzOV «Avgust Trejd», – 575 p. [in Ukrainian].
5. Yershova G.V. (2011) Nematerial`ni akty`vy` promy`slovy`x pidpry`yemstv Ukrayiny` [Intangible assets of industrial enterprises of Ukraine] [Tekst] // G.V. Yershova // Finansy` Ukrayiny` - #11. – pp. 104-112. [in Ukrainian].
6. Py`rog O.V. (2013) Tendenciyi investuvannya nacional`nogo gospodarstva [Tendencies of investing of national economy][Tekst] / O.V. Py`rog // Visny`k Nacional`nogo universy`tetu «L`vivs`ka politexnika», seriya «Menedzhment ta pidpry`yemny`czstvo v Ukrayini: etapy` stanovlennya i problemy` rozvy`tku», - # 767 – pp. 343-349. [in Ukrainian].

Одержано 25.02.2017 р.